

Ladislav Vojáček*

GLOSA O DŮVODECH ZRUŠENÍ BRNĚNSKÉ PRÁVNICKÉ FAKULTY VE SVĚTLE SNAHY O JEJÍ OBNOVENÍ V POLOVINĚ PADESÁTÝCH LET

A Gloss about the Reasons for the Abolition
of the Brno Faculty of Law in the Light
of Efforts to Restore it in the mid-1950s

Kolega prof. JUDr. Josef Bejček mne ve funkci děkana přijímal na naši fakultu. Už to by byl důvod, proč přispět do pocty k jeho narozeninám, které nás – protože jsme vrstevníci – už svádějí k bilancování. Určitě to však není jediný důvod, proč jsem se rozhodl přijmout výzvu doc. Josefa Kotáska, abych se zapojil do přípravy pocty k jeho kulatinám, přestože jsem v dané chvíli vůbec neměl představu, o čem budu psát.

Děkanské působení J. Bejčka na stránkách jeho pocty jistě podrobněji rozvede někdo jiný. Přesto chci alespoň připomenout, že za jeho děkanátu se fakulta dynamicky rozvíjela. Změnily se studijní plány a zlepšilo materiální zabezpečení výuky, když byla zejména dokončena rekonstrukce prostor pro knihovnu se studovnou, renovovaly se přednáškové místnosti i menší učebny a zútulnily se veřejně přístupné prostory. I díky tlaku ze strany vedení se začala zvyšovat kvalifikace pedagogického sboru a celkově rostl kredit fakulty na veřejnosti. A to vše v situaci, kdy se jen obtížně dařilo získávat prostředky pro odpovídající zajištění každodenního chodu a trvalého rozvoje fakulty.¹

* Prof. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc., Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Department of the History of the State and Law, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: ladislav.vojacek@law.muni.cz / ORCID: 0000-0002-7654-0391

¹ VOJÁČEK, L., TAUCHEN, J., SCHELLE, K. *Dějiny Právnické fakulty Masarykovy univerzity 1919–2019. Díl 2, 1989–2019*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 59.

Všechna uvedená pozitivní samozřejmě nebyla jen zásluhou děkana, děkan je však ztělesňoval. Líc však má i rub: stejně tak na jeho hlavu padaly i nedostatky a problémy, které mohl ovlivnit málo, nebo vůbec ne. Ostatně, že to není nic nového a nezvyklého, potvrdí též můj text.

Do připravovaného sborníku jsem se nakonec rozhodl přispět drobnou glosou k historii naší fakulty. Než na ni dojde, chci ještě zaznamenat jednu dávnou vzpomínku z doby děkanského působení J. Bejčka, která podstatně přispěla k tomu, že jsem si tehdejšího děkana, kterého jsem dřív vůbec neznal, začal vážit. Pojí se k jídelně na fakultě, kde jsme si k sobě několikrát přisedli. Nevím, co bylo důvodem, zda jen to, že toho byl plný, nebo že neměl, komu by to řekl, ale většinou mluvil o řízení fakulty, ale někdy i o sobě. Z jeho sebereflexe pro mne vyplynulo poznání, že proti mně sedí člověk velmi cílevědomý a náročný k sobě samému. Protože jsem toho sám nebyl schopen (připadal jsem si starý) a už ani schopen nebudu (jsem starý a navíc mi chybí cit pro jazyky), v paměti mi zejména utkvělo, jak se s vervou, ale zároveň systematicky a důsledně pustil do studia angličtiny. A jen jsem se tím utvrdil v přesvědčení, že kdo chce být náročný k jiným, musí být náročný především sám k sobě.

Abstrakt

Důvody, jimiž se v literatuře zdůvodňovalo zrušení brněnské právnické fakulty, se v průběhu času měnily. V poslední době převládlo přesvědčení, že za zrušením fakulty stály především problémy s obsazováním učitelských míst „uvědomělými“ a zároveň alespoň částečně způsobilými adepty, chybně prognózovaná menší potřeba absolventů právnických fakult v praxi a z ní plynoucí výrazný pokles zájmu o právnické studium. Pro tuto interpretaci (a proti dřívějším tvrzením, že za zrušením fakulty stál především odpor vůči její předválečné tradici) svědčí též pokus o její obnovení v polovině padesátých let. Zároveň potvrzuje, že není namístě připisovat odpovědnost za zrušení fakulty tehdejšímu fakultnímu a univerzitnímu funkcionářům, neboť na toto rozhodnutí neměli prakticky žádný vliv.

Klíčová slova

Masarykova univerzita; právnická fakulta; zrušení Právnické fakulty MU; Jiří Cvetler; František Trávníček; Jaromír Blažke.

Abstrakt

The reasons behind the closure of the Faculty of Law in Brno, as presented in literature, have changed over time. Recently, the belief has prevailed that the closure of the faculty was mainly due to problems with finding Communist-friendly and at least partially qualified adepts to fill teacher positions, as well as to the incorrect prediction of decreased need for law graduates in practice and the resulting significant decline in interest in law studies. The attempts to reopen the faculty in the mid-1950s support this new interpretation and question the earlier claims that the pre-war tradition of the faculty was the main reason for its closure. At the same time, these attempts confirm that it is not appropriate to make the then faculty and university officials responsible for the closure, as they had no influence on this decision.

Keywords

Masaryk University; Faculty of Law; Abolition of the MU Faculty of Law; Jiří Cvetler; František Trávníček; Jaromír Blažke.

1 Úvod

Jako mnozí jiní – a mnozí daleko více – i my, právní historici, to máme v posledních měsících ztížené. Naše lepší publikace většinou vycházejí z archivního výzkumu, ale ten nebyl v posledních měsících buď vůbec možný, nebo byl spojen s obtížemi. Naštěstí dílčí uvolnění, které alespoň na chvíli přišlo, ale kterého si už asi příliš neužijeme (píši tento text koncem listopadu 2021), mi umožnilo několikrát navštívit archiv. Tam jsem narazil i na několik materiálů, částečně dokumentujících drobnou, a v kontextu toho, co se psalo a dnes obecně soudí o zrušení fakulty v roce 1950, i překvapivou, dosud neznámou epizodu z historie – v inkriminované době ovšem neexistující – fakulty, do jejíhož čela se Josef Bejček později postavil. Protože podporuje nejnovější interpretaci důvodů zrušení fakulty v roce 1950, propracuji se k ní přes výklad o nich.

2 Zrušení fakulty

Minimálně na naší fakultě je obecně známé, že v roce 1950 vláda nařízením č. 81 Sb., o některých změnách v organizaci vysokých škol, s účinností

od 1. července 1950 zrušila vedle lékárnického studia při lékařské fakultě Karlovy univerzity a oddělení zeměměřičského inženýrství na Českém vysokém učení v Praze² také právnickou fakultu Masarykovy univerzity. Zástupce fakulty, konkrétně proděkan prof. Jiří Cvetler, se to oficiálně dověděl pouhý den před podpisem vládního nařízení 26. června 1950 na schůzi dislokační komise se zástupci ministerstva školství, věd a umění, řešící problémy s umístěním brněnských vysokých škol a s ubytováním jejich studentů.

Přitom o restrikci výuky práva se v interních stranických orgánech jednalo a v zainteresované veřejnosti šuškal o něm od začátku roku 1950, ovšem její konkrétní podoba nebyla ještě ani zdaleka jasná. Na jednání právní rady KSČ 25. ledna 1950, jehož se zúčastnil i narychlo jmenovaný profesor a tehdejší děkan brněnské právnické fakulty Jaromír Blažke,³ se část jednání zaměřila přímo na brněnskou právnickou fakultu. Zprávu k ní podával Bedřich Rätinger, který předtím přímo na fakultě zkoumal reálný stav. Zmínil se přitom také „o pověstech o zrušení fakulty,“ za sebe se však vyslovil proti jejímu zrušení. Následně se k tomu vyjádřili i další účastníci. Za okamžité zrušení se výslovně postavil pouze náměstek ministra práce a sociální péče dr. Zdeněk Popel,⁴ poukazující na menší potřebu právníků. Spíše ve prospěch zrušení se vyslovil v té době ještě vlivný náměstek ministra spravedlnosti dr. Alfred Dressler, pro nějž byl klíčovým důvodem nedostatek vysokoškolských učitelů vyhovujících dobovým představám stranických a státních představitelů. Ponechání brněnské fakulty jako možné řešení připustil, ale s tím, že preferována bude pražská. Jednoznačně proti zrušení naopak vystoupil legislativec dr. Jan Moural, který menší počet posluchačů označil za výhodu, umožňující s nimi lépe pracovat. Proti byl i tehdejší poslanec, později ministr a generální prokurátor JUDr. Jan Bartuška, který označil zrušení fakulty za minimálně předčasné. Tehdejší ministr spravedlnosti Alexej Čepička prohlásil, že zrušení by nemuselo být trvalé. Tomu, že rozhodnutí padlo na poslední chvíli, nasvědčuje i skutečnost, že ještě 24. května 1950

² Pro nás není bez zajímavosti, že celý odbor zeměměřičského inženýrství našel nové působiště na tehdejší brněnské „Benešově technice“, jak se zkráceně říkalo Vysoké škole technické Dr. Edvarda Beneše (do roku 1951), a konkrétně právě v budově zrušené právnické fakulty; /Archiv VUT, inv. č. 161, kart. č. 6, Dislokace, budovy, místnosti (1950)/.

³ Národní archiv v Praze (dále NA), 100/19, a. j. 7,8, Sit' VŠ – zrušení právnické fakulty.

⁴ Archiv MU, A 1 RMU, osobní spis J. Blažke, kart. 14.

právní rada doporučila, aby byl J. Blažke, „*jenž může zajistit obod fakulty daleko lépe, než navrhovaný s. Poláček,*“⁵ opět jmenován děkanem fakulty.

Na výše zmíněnou červnovou schůzi, narychlo svolanou na žádost ministerstva dva dny před jejím konáním, byli vedle zástupců jednotlivých vysokých škol pozváni i zástupci školského referátu Krajského národního výboru v Brně, Vysokoškolského výboru KSČ, profesorských sborů brněnských vysokých škol a jejich studentů. Z jednání se dochoval oficiální zápis⁶ a záznam, pořízený J. Cvetlerem.⁷ Zrušení fakulty oznámil účastníkům porady náměstek ministra dr. Miloslav Valouch, který podle zápisu schůzi také předsedal (podle záznamu pořízeného J. Cvetlerem řídil schůzi prorektor Ladislav Seifert). Na rozdíl od Vysoké školy sociální, která ve stejné době zanikala postupně, rušila se právnická fakulta s okamžitou platností pro všechny ročníky.

M. Valouch podle zápisu v úvodním vystoupení konstatoval, že „*[n]ěkteré studijní obory musí se přizpůsobiti potřebám státu,*“ a proto se ruší též brněnská právnická fakulta. Z jeho vystoupení dále vyplynulo hned několik důvodů pro zrušení fakulty. Nejdříve se odvolával na přesunutí farmaceutického a zmíněného zeměměřičského studia do Brna a na nedostatek ubytovacích kapacit, který tím v Brně vznikne. Především však predikoval malou potřebu právníků v budoucnosti, „*nebot' při změně hospodářsko-polit. poměrů mohou se právníci uplatniti toliko v soudnictví, zatím co v oboru nár., družstev. a komunál. podnikání převezmou úkoly býv. právníků absolventi vys. školy politické*“ (přesněji Vysoké školy politických a hospodářských věd v Praze, jejíž dvě fakulty byly v roce 1953 včleněny do Karlovy univerzity a zbylá hospodářská fakulta se stala základem Vysoké školy ekonomické v Praze). Navíc argumentoval i malým zájmem o právnické studium a dokumentoval to čísly: v roce 1949 se na právnickou fakultu v Brně hlásilo 60 a v Praze 120 zájemců a v roce 1950 dohromady asi 230 uchazečů, „*kerýžto příliv pražská práv. fakulta zvládne*“. Poukázal

⁵ Zápis 15. schůze Právní rady KSČ, která se konala dne 24. května 1950; Národní archiv (NA, A-ÚV KSČ, fond 100/19, a. j. 8; Sít' VŠ – zrušení právnické fakulty v Brně). František Poláček (1895–1956) začal na fakultě učit po válce trestní právo a v roce 1949 se tam habilitoval. Po zrušení fakulty odešel do Bratislavy, kde získal profesuru.

⁶ Zápis o schůzi zástupců brněnských vys. škol se zástupci MŠVU, která se konala dne 26. 6. 1950 v 15 hod. v zasedací síni rektorátu Masarykovy university v Brně; Archiv MU, A 1, RMU I, sign. XIII, kart. 4, Fakulta právnická – zrušení.

⁷ Záznam o schůzi dislokační komise vysokých škol brněnských ze dne 26. června 1950, pořízený 27. června 1950 prof. J. Cvetlerem; Ibid.

také na nedostatek profesorů a konstatoval, že brněnští doplní profesorské sbory v Praze a v Bratislavě. Tam měli být převedeni také studenti nastupující na podzim do druhého a třetího ročníku, zatímco čtvrtý ročník měl poslední rok dostudovat in absentia, „*neboť jeho převedení do Prahy by způsobilo ubytovací potíže*“.⁸ Přihlášení do prvního ročníku se měli rozhodnout, zda si dají přihlášku do Prahy nebo do Bratislavy, případně zda si zvolí jinou vysokou školu. Do budovy fakulty se měla přemístit celá fakulta architektury, zeměměřičské studium a v případě potřeby i jiné teoretické obory.

Zřejmě aby předešel očekávaným námitkám místních činitelů, M. Valouch konstatoval, že „*[r]ušení, zřizování a přemísťování vys. škol nutno posuzovati nikoliv z hlediska brněnského či krajského, nýbrž z hlediska celostátních potřeb*.“⁹ Asi to zapůsobilo, neboť podle oficiálního zápisu z jednání i Cvetlerova záznamu jediným diskutujícím, který se zrušení fakulty dotkl, byl právě zástupce právnické fakulty J. Cvetler. Do diskuse vstoupil jako první a pronesl – když použiji jeho vlastních slov – „*slavnostní obrazení proti tomuto kroku*“, tedy proti zrušení právnické fakulty. Argumentoval právě tím, co ministerský úředník asi nechtěl slyšet, tedy že zrušení fakulty bude zklamáním pro veřejnost a že se tak stane ke škodě Brna, brněnského kraje i celé bývalé Moravskoslezské země. Zejména se však pozastavil nad skutečností, že nikdo z fakulty nebyl předem informován, a v duchu dobového diskurzu projevil politování, že úkol právníků se vidí úzce jen v soudnictví, „*zatím co v SSSR existují práv. fakulty a právníci se uplatňují na širokém poli nár. hospodář. podnikání*.“¹⁰ Náměstek Valouch v reakci na jeho vystoupení podle J. Cvetlera prohlásil, že hospodářské zřetele nutí k nedbání zřetelů kulturních a že k redukci dojde také v jiných „*duchovních*“ oborech.

Ponechám stranou osud budovy právnické fakulty, kde právnická fakulta postupně předávala jednotlivé prostory a v září 1950 likvidovala i děkanskou kancelář, a správních zaměstnanců, jejichž umístění zajistil Krajský národní

⁸ Všechny citace v tomto odstavci viz Zápis o schůzi zástupců brněnských vys. škol se zástupci MŠVU, která se konala dne 26. 6. 1950 v 15 hod. v zasedací síni rektorátu Masarykovy university v Brně; Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Obě citace viz Záznam o schůzi dislokační komise vysokých škol brněnských ze dne 26. června 1950, pořizovaný 27. června 1950 prof. J. Cvetlerem; Archiv MU, A 1, RMU I, sign. XIII, kart. 4, Fakulta právnická – zrušení.

výbor v Brně, do jehož dispozice měla přejít též budova. Stručně připomenu jen učitele a studenty. Učitelé dostali slib, že budou moci nastoupit na některou jinou československou právnickou fakultu, tedy buď pražskou, nebo bratislavskou. Z profesorů však zařazení na jiné právnické fakultě získal pouze jediný, J. Blažke, s účinností od 1. října 1950 převedený na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. V Bratislavě se uplatnil jen další z představitelů pouňorové garnitury graduovaných učitelů – již zmíněný docent a budoucí bratislavský profesor František Poláček.¹¹ Profesori Hynek Bulín, zmíněný Jiří Cvetler, František Čáda, Jaroslav Pošvář, Václav Vybral a Bohuslav Ečer, který na fakultu nastoupil až v roce 1948 a podobně jako J. Blažke zde rychle získal profesuru, v září 1950 obdrželi z ministerstva informaci, že se pro ně prozatím nepodařilo najít uplatnění na jiné vysoké škole, proto mají vyčkat dispozic ministerstva.¹² Většina z nich se později ocitla ve Slovanském ústavu ČSAV a pak v jeho nástupnických institucích, kde se věnovali především historii. B. Ečera ministerstvo vyzvalo, aby si požádal o invalidní důchod, který mu byl v roce 1953 přiznán („užíval“ si jej jen krátce, protože v březnu 1954 ve věku nedožitých 61 let v Brně zemřel na srdeční infarkt¹³). Jak to konstatoval už na schůzi 26. června 1950 M. Valouch, posluchači nižších ročníků mohli dostudovat v Praze nebo v Bratislavě a ti, kteří nově nastupovali do čtvrtého ročníku, si měli najít manuální zaměstnání v průmyslu a dostudovat dálkově prostřednictvím Právnického institutu ministerstva spravedlnosti. Přestože posluchačům čtvrtého ročníku měly příslušné orgány při hledání zaměstnání všemožně vycházet vstříc, z Brna a z Olomouce od nich přicházely stížnosti, že jim tamní úřady ochrany práce odmítají schválit dohodnutý pracovní poměr a nad rámec ministerských pokynů striktně trvají na tom, že studenti musí být zaměstnání v dolech, případně v těžkém průmyslu. To přimělo bývalého děkana J. Blažkeho, aby 31. července 1950 ve prospěch dotčených posluchačů intervenoval u náměstka ministra práce a sociální péče dr. Zdeňka Popela a aby se s podobným apelem obrátil i na referáty práce a sociální péče dotyčných krajských národních výborů.¹⁴

¹¹ K přestupu do Bratislavy však byly motivovány „nejlepší kádry stranické a ČSM“ s tím, že zde zkvalitní stranickou práci, a zajisté i s perspektivou uplatnit se na fakultě i po skončení studia (NA, 19/7, a. j. 278/4; zrušení právnické fakulty v Brně – zpráva).

¹² Archiv MU, B 93, fond Bulín Hynek.

¹³ VOJÁČEK, TAUCHEN, SCHELLE, op. cit., s. 330.

¹⁴ *Dějiny univerzity v Brně*. Brno: UJEP 1969, s. 253.

3 Důvody zániku fakulty

Předlistopadové i některé pozdější publikace buď převzaly argumentaci M. Valoucha, resp. zmiňovaly především předpokládanou sníženou potřebu právníků,¹⁵ nebo důvod zrušení fakulty pomínuly.¹⁶ Po listopadu se oficiálně uvedené důvody zrušení fakulty začaly vnímat spíše jen jako zástěrka. Asi k tomu přispělo zveřejnění paměti Františka Weyra, podle kterého ti, kteří rozhodli o zrušení fakulty, „domnívali se však nepochybně, že svým činem zabijí – aspoň v Československu – i normativní teorii právní čili ryzí nauku právní, založenou Hans[em] Kelsenem a mnou a pěstovanou dnes nepřehlednou řadou právních teoretiků po celém světě.“¹⁷ Vinu přitom emotivně svaloval především na akademické funkcionáře působící v době zrušení fakulty v jejím čele a v čele univerzity, tedy na děkana Jaromíra Blažkeho a rektora Františka Trávníčka a označoval je za „vrahy“ fakulty.

Pod vlivem Weyrových vzpomínek, poučovací politiky stranického a státního vedení a obecně známého přístupu marxistické právní vědy padesátých let k staršímu právu a konkrétně k normativní teorii, většina autorů nacházela důvody zrušení fakulty v její meziválečné tradici. Tak ve stručné reprezentativní brožurě k 80. výročí vzniku a 30. výročí znovuoobnovení fakulty, vydané právě za děkanátu J. Bejčka, se lze dočíst, že „[k]romě ideologických dogmat o odumírání práva, zdůvodňujících potřebnost zrušení fakulty, brály i důvody méně blasivě deklarované – tehdejší moci evidentně vadila i konzervativní tradice převládající v profesorském sboru a kontinuita s tradiční západoevropskou právní kulturou.“¹⁸ Tento argument má sice racionální jádro, jenže v dané době by se dal vztáhnout i na ostatní právnické fakulty. Pokud by v něm mělo být obsaženo specifikum, které by zdůvodňovalo právě zrušení brněnské fakulty, pak by mohlo plynout jen z toho, že brněnská – normativistická – tradice byla obzvlášť „konzervativní“. S poučovací odstraněním nepohodlných profesorů spojil likvidaci fakulty také Pavel Maršálek, který zároveň zdůraznil, že pro dobové politické činitele a průkopníky nové právní vědy to byla „bašta

¹⁵ Například výše uvedená publikace, s. 243 a 252–253.

¹⁶ SCHELLE, K. *Minulost a současnost Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 39.

¹⁷ WEYR, F. *Paměti. 3. Za okupace a po ní (1939–1951)*. Brno: Atlantis, 2004, s. 138–139.

¹⁸ 80. výročí vzniku a 30. výročí znovuoobnovení Právnické fakulty MU v Brně. Brno: Masarykova univerzita, 1998, nestránkováno.

reakčního normativismu“.¹⁹ Podle Lukáše Fasory s Jirím Hanušem, když připomínali 90. výročí vzniku Masarykovy univerzity, pro zrušení fakulty „[p]rvým důvodem byla... zřejmá skutečnost, že na právnických fakultách zůstával stále velký počet ‚svobodomilovných‘ a vzdělaných vyučujících, potencialně nebezpečných novému režimu“ a že „[v]ýznamnou roli sebrála i skutečnost, že Brno bylo reprezentantem a nositelem normativní právní teorie“.²⁰ Podobné, celkem se nabízející, nicméně konkrétními fakty nepodložené tvrzení o motivaci pro zrušení fakulty přijal i autor tohoto článku, když s kolegou psal o pouňorové persekuci brněnských studentů a učitelů. Také v roce 2009 a ve stejném duchu jako autoři výše zmíněné práce jsme napsali, že „fakulta se jako zdroj šíření obzvláště zavřeného směru buržoazní právní vědy, o idealistický filosofický základ se opírající novokantovské normativní teorie, přes snahu zbylých profesorů a docentů přizpůsobit se jevila jako nebezpečná.“²¹

Naše argumentace, resp. každá argumentace operující s odporem k normativní teorii, měla slabinu především v tom, že hlavní přívrženci normativní teorie museli fakultu opustit už v roce 1948 a že se výuka rychle přizpůsobovala novým požadavkům. Z profesorů, delší dobu působících na fakultě, zůstal aktivním pedagogem fakulty jen právní historik F. Čáda, který už s ohledem na svůj obor k normativistům nepatřil. Další pouňoroví profesori získali profesuru buď bezprostředně před válkou (národohospodář Václav Vybral), nebo až po válce (procesualista Hynek Bulín, romanista a právní historik Jirí Cvetler, který navíc přišel z Prahy, Jaroslav Pošvář věnující se správnímu právu), případně až po únoru 1948 (Jaromír Blažke, Bohuslav Ečer). Z nich k normativismu ve svých starších pracích inklinovali H. Bulín, J. Pošvář a V. Vybral. V Brně navíc iniciativně zásadním způsobem měnili učební plán, který jednoznačně preferoval ideologickou rovinu výuky, a vedení fakulty začalo podle sovětského vzoru zavádět katedrální systém.

¹⁹ MARŠÁLEK, P. Proměny české právní vědy 1945–1989. In: MALÝ, K., SOUKUP, L. (eds.). *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989. Sborník příspěvků*. Praha: Karolinum, 2004, s. 39.

²⁰ FASORA, L., HANUŠ, J. *Masarykova univerzita v Brně. Příběh vzdělání a vědy ve střední Evropě*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 176.

²¹ SCHELLE, K., VOJÁČEK, L. Persekuce studentů a učitelů na brněnské právnické fakultě po únoru 1948. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2009, roč. 17, č. 4, s. 306. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/6562>

Na vratkost používané argumentace upozornili Pavel Urbášek s Jířím Pulcem, když analyzovali poválečný vysokoškolský systém.²² S odvoláním na záznamy z jednání Právní rady KSČ, tedy grémia, kde jeho členové mohli hovořit zcela otevřeně, poukazovali především na fakt, že před stranickými orgány vyvstal velký problém s obsazováním učitelských míst „uvědoměnými“ a zároveň alespoň částečně připravenými a způsobilými adepty. Též upozornili na výrazný pokles zájmu o právnické studium, který dokládali i konkrétními číselnými údaji, a na předpokládanou menší potřebu absolventů právnických fakult v praxi. Dodejme jen, že odliv zájmu o právnické studium byl logickým důsledkem dobové kritiky právnických fakult jako center reakce a zmíněného proklamování malé potřeby právníků v budoucnosti. Co je však pro nás podstatné: i v této exkluzivní společnosti předních politických činitelů a právníků-komunistů zaznívaly stejné argumenty, jaké náměstek ministra M. Valouch tlumočil 26. června 1950 brněnským činitelům. Pro hypotézu, že za zrušením fakulty stál odpor vůči její předválečné tradici, nesvědčí ani fakt, že se v Právní radě hovořilo o možnosti, že by zrušení fakulty mohlo být jen dočasné.

V tomto světle se zrušení fakulty jeví spíše než jako promyšlený krok s kořeny v minulosti a se zásadním dopadem pro budoucnost jako rychlá a ne zcela domyšlená reakce na momentální situaci. Nepřipravenost tohoto rozhodnutí potvrzuje i další osud učitelů fakulty. A to, že při úvaze o redukci počtu právnických fakult padla volba na fakultu brněnskou, bylo celkem logické. Právnickou fakultu na starobylé pražské univerzitě nešlo zrušit už jaksí z povahy věci a bratislavskou z politických důvodů (dopad na česko-slovenský poměr) i z důvodů praktických (dostupnost pro studenty) také ne.

4 Pokus o obnovení fakulty

Uvedené závěry potvrzuje i zmíněný pokus o obnovení fakulty ze začátku druhé poloviny padesátých let minulého století. Pro úvahy o obnovení fakulty svědčilo hned několik důvodů plynoucích ze situace ve společnosti, v právnických profesích i na fungujících právnických fakultách,

²² URBÁŠEK, PULEC, op. cit., s. 121–122.

kteřá se vyvinula podstatně jinak, než stranicí a státní činitelé předvídali na začátku padesátých let.

Iniciativa k obnově právnické fakulty vycházela od univerzitních orgánů, ale s pozitivním ohlasem se setkala u všech zainteresovaných institucí na krajské a městské úrovni – krajských a městských stranických a státních činitelů i zástupců brněnských soudů a prokuratur. Velmi aktivně si počínali též ti, jimž F. Weyr připisoval odpovědnost za zrušení fakulty – rektor F. Trávníček a poslední děkan právnické fakulty J. Blažke, který si po odchodu do Prahy příliš neporozuměl s novými kolegy z právnické fakulty, a tak se už v roce 1953 vrátil do Brna a začal přednášet zemědělské a družstevní právo na Vysoké škole zemědělské.

Materiály, které mám v této chvíli k dispozici, neumožňují sledovat veškeré dění kolem tohoto neúspěšného pokusu. Avšak to, co je z našeho pohledu zajímavé, dokumentuje informativní schůzka „o možnosti obnovy právnické fakulty“, svolaná rektorem (oficiálně stále ještě) Masarykovy univerzity na 3. února 1956 do zasedací síně rektorátu na Komenského náměstí 2.²³

Na schůzce byli přítomni rektor F. Trávníček, jako hlavní referent J. Blažke, dále prorektor a budoucí „reformní“ rektor univerzity prof. Theodor Martinec, rektorátní úředníci, akademičtí funkcionáři jednotlivých fakult, zástupci krajského a městského národního výboru, vedoucí vysokoškolského oddělení krajského výboru KSČ, vedoucí Právnického ústavu ministerstva spravedlnosti v Praze, představitelé v Brně působících soudů a prokuratur, krajský tajemník Společnosti pro šíření politických a vědeckých poznatků a zástupce odborové organizace Svazu zaměstnanců ve školství. V krajském měřítku tedy šlo o velmi reprezentativní společnost.

Svolavatel schůzky F. Trávníček v úvodu konstatoval, že v roce 1950 „byla dočasně pozastavena činnost této fakulty a nyní se jeví potřeba uvažovat o její obnově.“²⁴ Za bernou minci tedy vzal to, co v roce 1950 v Právní radě jako námět nadhodil A. Čepička. Potřebnost fakulty zdůvodnil problémy ostatních právnických

²³ Pozvánka na informativní schůzku o možnosti obnovy právnické fakulty ze dne 30. ledna 1956; Archiv MU, A 1, Rekt. II, sign. A I, k. 7.

²⁴ Tato a následující citace viz Zápis z informativní porady svolané Radou Masarykovy univerzity o zajištění obnovy právnické fakulty v Brně, konané 3. února 1956 na rektorátě MU v Brně; Ibid.

fakult, neschopných pokrýt zvýšenou potřebu právníků. Schůze proto měla „zajistit předpoklady pro obnovení právnické fakulty v Brně.“ Účastníci se měli zabývat „otázkou kádrů“, tedy personálním zabezpečením výuky, i jejím materiálním zabezpečením. Po zahájení rektor předal slovo J. Blažkemu.

J. Blažke se – pro dobu stále ještě příznačně – zaštitil slovy J. V. Stalina o „potřebnosti právníka“. I on interpretoval zrušení fakulty jen jako dočasné zastavení činnosti. Někdejší špatnou prognózu budoucí potřeby právníků omlouval tím, že na všech třech fakultách byly ve vyšších ročnících zapsány stovky posluchačů a nebyl přehled o tom, jak jsou na tom s plněním studijních povinností. Popsal i neutěšenou stávající situaci: v roce 1955 absolvovali celkem 354 právníci, pro rok 1960 se předpokládala potřeba 200 právníků, kterou sám považoval za podhodnocenou. Stejně však v ročníku, který by měl v roce 1960 absolvovat, bylo zapsáno v Praze i v Bratislavě celkem pouhých 130 studentů. Velká část činných právníků byla navíc přestárlá a potřeba nových vzrostla i v důsledku budování soustavy prokuratur a orgánů státní arbitráže, reorganizace národních výborů a „novou potřebou kontraktářů hospodářských smluv v nár. podnicích,“ tedy potřebou podnikových právníků. Upozornil, že o obnovení fakulty budou rozhodovat „nejvyšší orgány strany a vlády, avšak na místních činitelích závisí, aby zabezpečili pro toto rozhodnutí osobní a materiálně technické předpoklady, a to tím spíše, má-li být uvažováno o obnově fakulty ještě letos.“ Prostory fakulty měla univerzita zajistit ve spolupráci s národními výbory „bez nároků na budovu býv. právnické fakulty, kterou nyní užívá vojenská technická akademie a provedla v ní nákladné investice.“ Knihovna fakulty byla k dispozici, neboť „je odděleně uchována pro její obnovu.“²⁵ Také v personálním zabezpečení výuky neviděl problém, neboť „[p]o stránce kádrové lze výuku I. ročníku zajistit učitelskými silami university, resp. jiných zdejších vysokých škol a pobočky ČSAV.“ Ze zmínky o pobočce ČSAV plyne, že počítal s návratem minimálně některých profesorů, kteří tam krátce předtím zakotvili (H. Bulín, J. Cvetler, F. Čáda, J. Pošvár). Od obnovení fakulty si ideologickým jazykem sliboval vytvoření zdravé soutěže mezi fakultami, usnadnění dálkového studia, díky spolupráci s bratislavskou fakultou upevnění

²⁵ Po zrušení fakulty v roce 1950 byla knihovna zejména zásluhou prof. Františka Čády zachována jako celek a nakonec uložena v zámku v Brtnici u Jihlavy. Na fakultu se vrátila krátce po jejím obnovení.

„jednoty bratrských národů našeho státu“, zvýšení „kulturně politické úrovně“ Brna a „doplnění brněnské univerzity, která bez právnické fakulty je neúplná a kusá,“ čímž by se posílil její vliv jako kulturního činitele.

Následná diskuse vyznívala zcela jednoznačně. Téměř všichni diskutující podpořili obnovení fakulty, případně i nabídli pomoc. Pouze náměstek krajského prokurátora dr. Alfred Toman s poukazem na velký nedostatek právníků v ostravském kraji navrhl umístit fakultu v Ostravě. Například dr. Jan Rákosník z brněnského krajského soudu řekl, že všichni pracovníci krajského soudu přivítali myšlenku obnovení fakulty zcela spontánně. Souhlas s vývody J. Blažkého vyslovil vedoucí Právnického ústavu Ministerstva spravedlnosti dr. Vladimír Rolenc a nabídl pomoc kvalitních sil k zajištění přednášek justičních oborů i poskytnutí novějších titulů k doplnění právnické literatury, která logicky v nedoplňované knihovně bývalé fakulty chyběla. Podporu při výuce logiky, marxistických disciplín, latiny a dalších cizích jazyků nabídl děkan filozofické fakulty prof. Josef Hrabák. Účastníci porady zastupující soudy a prokuraturu poukazovali na důsledky nedostatečného počtu právníků v praxi. Problémy při výkonu všeobecného dozoru v podnicích připomenul dr. Jan Vážný z okresní prokuratury (s velkou pravděpodobností syn v Mauthausenu zahynuvšího romanisty prof. Jana Vážného, absolvent z roku 1949 po válce působící na fakultě jako studentská pomocná vědecká síla) a stejného problému se dotkl i již zmíněný dr. Alfred Toman z krajské prokuratury. Dr. Jiří Švamberger, reprezentující na poradě lidové soudy, což bylo dobové označení pro okresní soudy, zase upozornil, že nedostatek právníků zkomplikuje blížící se volby soudců. Vedoucí vysokoškolského oddělení KV KSČ Tomáš Tomáš podle zápisu prohlásil, že v politickém sekretariátu krajského výboru KSČ byla otázka obnovení právnické fakulty „jednomyslně kladně projednána.“ Náměstek předsedy a vedoucí školské správy Krajského národního výboru Robert Doležal účastníky ujistil, že KNV myšlenku obnovy fakulty podpoří a člen rady Městského národního výboru František Váňa dal „předběžný závazný příslib kladného vyřešení dislokačního problému – umístění práv. fakulty.“ To obrátilo pozornost diskutujících nejen k umístění obnovené fakulty, ale též k širší a dlouhodobě problematické otázce dislokace všech brněnských vysokých škol. V samotném závěru ještě dr. J. Rákosník upozornil na nutnost včasné propagace fakulty

na jedenáctiletých středních školách a vzpomenu neúspěšný nábor provedený pracovníky justice. J. Blažke k tomu uvedl, že proběhl předběžný průzkum na rodičovských sdruženích devíti brněnských jedenáctiletých, který ukázal, že nábor by byl úspěšný, pokud by se konal na fakultu se sídlem v Brně. Jednání ukončil rektor s tím, že pravděpodobně brzy svolá další poradu.

Další podobná porada se však již nekonala. Po měsíci, 8. března, se na KNV v Brně ještě uskutečnil aktiv ředitelů jedenáctiletých středních škol z brněnského, jihlavského a gottwaldovského kraje,²⁶ ze kterého vyplynulo, že mnoho maturantů by studovalo práva, ale opět pouze v případě, že by mohli studovat v Brně. Aby příslušné stranické, státní a univerzitní orgány získaly přehled o počtu uchazečů, účastníci se usnesli, že ředitelé škol pošlou přihlášky uchazečů o studium na brněnské právnické fakultě KNV, který je zašle ministerstvu školství.

To však zřejmě byla poslední tehdejší větší akce, směřující k obnovení právnické fakulty. Krátce na to ministerstvo školství rozhodlo, že právnická fakulta v Brně ve školním roce 1956/1957 zřízena nebude. Rektor F. Trávníček se proti tomu sice začátkem května ohradil v dopise ministru dr. Františku Kahudovi a jeho náměstkovi dr. Bohumilu Trnkovi, v němž poukazoval na zvýšenou potřebu právníků a potřebu „*praktického provádění důrazu, který ÚV KSČ klade na zachování socialistické zákonosti,*“²⁷ ale bez úspěchu.

5 Závěr

Zrušení brněnské právnické fakulty tedy nelze spojovat především s její specifickou předválečnou tradicí. Když o něm centrální stranické a státní orgány rozhodly, vycházely z celkového dobového přístupu k právu, právnickým profesím a právnickým fakultám, který se promítl nejen do zkrácených představ o potřebě a využitelnosti právníků, ale následně i do prudkého poklesu zájmu o právnické studium. Zároveň není namístě připisovat

²⁶ Dopis náměstka ministra školství dr. Bohumila Trnky rektorátu MU ze dne 12. dubna 1956; Ibid.

²⁷ Koncept dopisu rektora F. Trávníčka ministru školství F. Kahudovi, odeslaného (a v kopii adresovaného též náměstkovi ministra B. Trnkovi) 4. května 1956; Ibid.

---

odpovědnost za tento krok čelným fakultním a univerzitním funkcionářům. Jak v roce 1956 nestačila společná aktivita fakultních, univerzitních, městských a krajských činitelů k obnovení fakulty, tak ani v roce 1950 neměli funkcionáři univerzity a fakulty pražádný vliv na její zrušení.